

VERTYBIŲ RAIŠKA PILIGRIMINIAME ŽYGYJE

Tadas Rudys, Danė Šlapkauskaitė

Šiaulių universitetas, Socialinės gerovės ir negalės studijų fakultetas

Įvadas

XXI informacijos ir globalizacijos amžiuje, nepaisant technikos pažangos, žmogus stokoja laisvalaikio. Gyvenimo tempai, konkurencija vartotojiškoje visuomenėje, kasdieninė rutina fiksuoja žmonių dėmesį į laiko kiekybę bei naudą. Susimąstyti apie gyvenimo prasmę, vertybių skalę viešajame gyvenime tampa nemadinga, nepopuliariu. Dar daugiau. Tradicinės vertybės, kaip šeima, dorybės, tikėjimas Transcendentine Būtimi, sekuliarizuotoje visuomenėje ignoruojamos abejingumu: „nematau, negirdžiu, nežinau“, darau, ką noriu, – laisvė. Akcentuojama materialinė krizė. Kiek jinai siejasi su moralinėmis vertybėmis bei prioritetais, renkantis problemas sprendimo būdą? Retas reiškiny, kad tai būtų giliau analizuojama. Tačiau socialinių santykių pagrindas yra ilgalaikiai, vertybių pagrindu kuriami asmeniniai ryšiai. Deja, greitai ir aiškiai pajaučiamas tik daiktų pasaulis, daiktų tarp daiktų. Individo vertybių krizė sukelia jo pasaulėžiūros krizę ir drauge gyvenimo prasmės bei tikslo neapibrėžtumą, – teigia V. Arama-vičiūtė (2005), analizuojanti plintančios dvasinės krizės apraiškas ir vertybių internalizacijos problemą. Vertybiniai vaizdiniai, anot autorės, koordinuoja asmens santykį su savimi ir kitais. Kognityvinio ir emocinio vertinimo raiška priklauso nuo amžiaus, patirties, asmenybės brandos. Tačiau svarbiausias vaidmuo tenka jausmams, valiai ir protui – taip apibendrina autorė vertybių internalizaciją lemiančius veiksnius.

L. Jovaiša (2001) akcentuoja, kad asmenybės dvasiniai bruožai ugdomi ne per fizinius pojūčius. Giliau pažinti pasaulį gali tik abstraktus mąstymas, o giluminės mintys išreiškiamos tik žmogui būdinga kalba. Autorius išvardija žmogaus, kaip asmenybės, bruožų – fizinių, psichinių, socialinių, kultūrinių, dvasinių – blokus. Dvasiniai asmenybės bruožai atsiskleidžia dorybėmis. Dieviškos dorybės – tai tikėjimas, viltis ir meilė; keturios pagrindinės – išmintis, tvirtumas, teisingumas, susivaldymas. Asmenybė, atsiskleidžianti aukščiausiomis vertybėmis, aktyviai dalyvauja savo ir aplinkos gerovės kūrimo. Kad jaunas žmogus susiorientuotų ir mobilizuotų savo jėgas tautos ir žmonijos gerovei, reikalingas tiek formalus, tiek neformalus ugdymas. Reikia dvasingų žmonių, kurie tvirti savo įsitikinimais, motyvuotai siekia tikslo, kompetentingi veikloje, skaidrūs meilėje – tokia L. Jovaišos vizija.

Kad žmogus susimąstytų apie vertybių skalę, gyvenimo prasmę, vienas iš būdų – atsitolinti nuo

kasdienybės, pasikrauti naujomis emocijomis, nauja informacija. Tokia galimybė – piligriminės kelionės.

2003 m., minint popiežiaus Jono Pauliaus II atvykimo į Lietuvą dešimtmetį, Šiaulių vyskupas E. Bartulis suorganizavo pirmąjį trijų dienų 70 km piligriminį žygį pėsčiomis *Kryžių kalnas – Šiluva*, kuris vėliau tapo kasmetine tradicija. Jei 2003 m. žygyje dalyvavo 350 asmenų, tai kasmet einančių piligrimų vis daugėjo, 2008-aisiais ir 2009-aisiais dalyvavo po 1200, nors pastarajai kelionei buvo labai nepalankus lietingas oras. Dauguma piligrimų – jauni žmonės. *Kas jie? Kokia jų patirtis? Ar verta tokioje kelionėje dalyvauti?* Į minėtus klausimus turėtų atsakyti mūsų tyrimo duomenys.

Tam tikra prasme žmogaus gyvenimą galima pavadinti kelione laike ir erdvėje. Kelionės, kurių tikslas specialus religinis, vadinamos piligriminėmis. Piligrimas (lot. *peregrinus-svetimšalis*) – keliaujantis maldininkas. Pilgrimai nuo kitų keliautojų skiriasi ne tik pagal kelionės tikslą, bet ir pagal motyvus ir elgesį kelionėje. D. Liutikas (2009) piligriminės kelionės priskiria vertybinėms kelionėms, kurioms būdingi keturi svarbūs bruožai: 1) aiškiai išreikštas kelionės tikslas, įkūnijantis tam tikrą vertybę; 2) vertybiniai kelionės motyvai, vidinės nuostatos, skatinančios atlikti kelionę; 3) ryški kelionės sąsaja su asmens tapatumu; 4) specifinis elgesys kelionėje su būdingais ritualais ir elgesio modeliais. Kelionės būdas priklauso nuo tikslo, dalyvių socialinės padėties bei asmeninių – subjektyvių dalyvavimo motyvų.

Hedonistinių kelionių esmė – malonumo siekimas. Piligriminėse kelionėse gali dalyvauti įvairių socialinių grupių atstovai, grupės, o pasitaikantys vargai ir nemalonumai įprasminami. Kelionės tikslas gali būti susijęs su asmeniniu vertybių siekiu, su grupe, bendruomenės ar tautos dvasiniais interesais.

Tyrimo tikslas. Įvertinti, kaip piligriminis žygis *Kryžių kalnas – Šiluva* paveikė / veikė dalyvių vertybių pasirinkimą bei raišką.

Uždaviniai: Apibrėžti religinės piligrimystės reiškinį vertybių internalizacijos požiūriu; apibūdinti 2009 metų piligriminio žygio *Kryžių kalnas – Šiluva* dalyvaujančiųjų socialines grupes; išanalizuoti žygio dalyvių patirties ir krikščioniškųjų dvasinių vertybių internalizacijos raišką.

Metodai ir tyrimo organizavimas. Anketinė dalyvių apklausa, subjektyvių duomenų analizė, interpretacija, apibendrinimas, išvadų formulavimas.

Tiriamieji – 2009 metais piligriminiame žygyje dalyvavę asmenys. Anonimines anketas dauguma pildė būdami arti kelionės tikslo – Tytuvėnuose, trečiąją kelionės dieną. Išdalijus 500 anketų, užpildytų gauta 414.

Dvasinių vertybių svarba visuomenėje

Kodėl žmogus, visuomenė klaidžioja dvasiniuose klystkeliuose? Gali būti, kad žmogus nesupranta savo padėties. „...viena iš priežasčių, neleidžiančių mums būti pačiais savimi, susirasti savo kelią, yra tai, kad mes neišsivaizduojame, kokie esame akli. O jeigu tik pažintume savo aklumą... tikriausiai kaip Evangelijos Bartimiejus kreiptumės į žmones, dvasininkus, gydytojus...“ – teigia teologas A. Bloom (2010).

A. Virbalienė (2003), tyrinėjusi paauglių dvasingumo raišką, pastebi, kad šie renkasi vertybes, kuriomis vadovaujasi bendraamžių grupės. Skiriasi vertybių pasirinkimas pagal socialinį statusą: psichologinio-socialinio statuso grupei svarbios vertybės yra meilė, ištikimybė, tikėjimas, protingumas. Tuo tarpu kiemo bendraamžiams svarbiau yra įdomumas, linksnumas, gėris, meilė. Lyderiaujantiems paaugliams yra svarbios aukščiausios dvasinės vertybės – meilė, tikėjimas. Taigi, tokios išvados atkreipia dėmesį, koku būdu galima formuoti vertybių skalę ir ugdyti pozityvias asmenybės savybes.

2009 m. J. V. Vaitkevičius su bendraautoriais, analizavę neformalaus ugdymo organizavimą mokykloje ir už jos ribų, pažymėjo respondentų pageidavimą rengti daugiau išvykų, kelionių, pasigenda aktyvių lyderių. Vartotojiškame pasaulyje plintantis susvetimėjimas, šeimos ir visuomenės krizės, neužimtumas – tai neformalųjį ugdymą, kaip alternatyvą, provokuojantys veiksniai.

V. Vainilavičiūtė, R. Vaitkevičiūtė (2005) atkreipia dėmesį, jog pliuralizmas su nuomonių maištimi sukelia sumaištį jauno žmogaus mąstysenoje. Todėl dvasinio vadovo pareiga jaunam žmogui tiesą perduoti taip, kad jis, galėdamas pasirinkti, apsispręstų už tiesą. Dvasinėje kelionėje labiau patyręs „keliautojas“ dalijasi savo patirtimi, moko pavyzdžiu. Taigi, jaunam žmogui reikia papildomos informacijos.

Krikščioniškieji autoriai – L. Jovaiša (2001), V. Aramavičiūtė (2005), S. Lileikis (2005), F. S. Collins (2008), A. Grün (2010) – tapatina Dievo atradimą su žmogaus laime. Jie aptaria sąvokas, motyvus, vertybių skalę bei žmogaus dvasinės kelionės specifiką kaip kokybinę raidą – tobulėjimą. Akcentuojama neformalaus dorinio ugdymo svarba krikščioniškojo identiteto formavimui(si).

Piligrimystė ir vertybių internalizacija

Išsamiausias mokslinis leidinys piligrimystės tema Lietuvoje – 2009 m. D. Liutiko parengta monografija *Piligrimystė: vertybių ir tapatumo išraiškos kelionėse*. Autorius analizuoja tradicinės – religinės ir moderniosios (sporto aštuolių, kultūrinių interesų) piligrimystės ryšį su asmens vertybėmis, jo asmeniu ir socialiniu tapatumu. D. Liutikas konstatavo, jog Lietuvoje kasmet būna apie 300 tūkstančių piligrimų, kurių kelionių motyvai ir vertybių siekis subjektyvus. „Vertybes galima apibrėžti kaip abstrakčius įsitikinimus, kultūriniu požiūriu apibrėžtus ir laikomus pagrindiniais pažiūrų ir elgesio orientyrais“, – konstatuoja autorius. Vertybių formavimui turi įtakos šeima, mokykla, bendraamžiai ir įvairios socializacijos galimybės. Socializacijos metu kuriamas asmens savasis tapatumas. Kuo platesni asmens socialiniai ryšiai, tuo įvairiapusiškesnis tampa asmens tapatumas. Piligriminėse kelionėse formuojasi kolektyvinio tapatumo raiška, kuri pasireiškia konkrečių vertybių puoselėjimu. Asmens santykių su vertybėmis galimi trys lygiai: *kognityvinis, emocinis ir elgesio*. Religiniams piligrimams itin reikšmingas yra dvasinis autoritetas, jo palaiminimas, o ypač betarpiškas bendravimas. Vidinis pasiruošimas, kai susikaupus apmąstomas savasis gyvenimas, padeda piligriminę kelionę suvokti kaip laiką, skirtą pagrindinėms asmeninėms vertybėms, ar momentą, nuo kurio gyvenimo kryptis gali pasikeisti.

Religinė piligrimystė žinoma ir kaip dorovinio ir religinio gyvenimo ugdymo būdas, kaip apaštalavimo priemonė. Tam tarnauja ne tik pati kelionė, bet ir piligriminės kelionės aprašymai. Tokių pavyzdžių gausu publicistinėje spaudoje, ypač krikščioniškuose laikraščiuose bei žurnaluose. Kaip piligriminės kelionės alegorija gali būti populiarus Džono Bunjano parašyta knyga *PILIGRIMO KELIONĖ* (1994). Garsus XVII a. Anglijos pamokslininkas alegorijomis išreiškia tikinčio žmogaus gundymus, sunkumų kalnus, kelius, klystkelius ir Dangiškojo miesto grožį.

Kunigaikščio Radvilos Našlaitėlio „Kelionė į Jeruzalę“ (1998) – unikalus XVI a. kūrinys, kuriame apstu ne tik asmeninės patirties aprašymų ir aplankytojų Artimųjų Rytų tautų istorijos, kultūros, politinių santykių. Iš reformacijos į katalikybę perėjęs bajoras, nors buvo apiplėštas, nepripažintas, vargęs be būtiniausių kelionės priemonių, visa tai aprašo be kartėlio – kaip piligrimo kelionės specifiką.

Piligrimystės prasmę ir paplitimą Anglijoje analizuoja R. C. Finucane (1977). Autorius pasakoja krikščioniškos piligrimystės istoriją, kuri suklestėjo nuo IV a., kai pradėti lankyti kankinių kapai, kai patirta stebuklą per šventųjų užtarimą. Paveiktas krikščionių misionierių, VI a. Anglijos karalius priėmė

krikščionybę. R. C. Finucane atkreipia dėmesį į kelionių motyvus, sąlygas, taisykles, specialaus „paso“ būtinybę, tam tikro dokumento įgijimą pasiektojoje šventoje vietoje. Autorius aprašo ir XX a. piligrimystės Anglijoje ypatumus, apibūdina konkrečių kelionių maršrutus.

Detaliai piligrimystės ypatumus Ispanijoje aprašo W. A. Christian, Jr. (1972). Be kitiems autoriams būdingų kelionės ypatumų, autorius pateikia įpareigojimų pavyzdžių, adresuotų tėvams, vaikams, vyrams, merginoms, jaunimui, elgetoms. Dvasininkai gi įvardijami kaip žmonių tarpininkai pas Dievą.

Lietuvoje piligrimystė taip pat žinoma seniai, jos tradicijos perduodamos iš kartos į kartą, o metodai ir kelionės motyvai sąlygojami laikmečio. Tiek literatūros kūriniuose, tiek asmeniškai perteikiamuose pasakojimuose, o ypač religiniuose laikraščiuose ir žurnaluose gausu žmonių išpūdžių, kelionių aplinkybių ir gautų malonių aprašymų. Pvz., prieš Antrąjį pasaulinį karą Lietuvoje leistas religinis žurnalas „Lurdas“, kuriame vyravo Prancūzijoje esančios šventovės bei stebuklingų įvykių ir kelionių aprašymai.

Sovietiniais laikais grupinės piligriminės kelionės į Šiluvą, į Kryžių kalną buvo protesto prieš ateizmą bei patriotizmo išraiška. Tam reikėjo ryžto. Organizatoriai, dažniausiai kunigai bei slaptos vienuolės ir jų bendraminčiai, būdavo tardomi, persekiojami, ne vienas pabuvojo ir tremtyje, lageriuose (Laukaitytė, 1997; Rimkevičiūtė, 1997). Žmonių susitelkimas bendram tikslui, vienas kito padrašinimas, malda ir kelionės vargų bei kančių įprasminimas – tai vedė lietuvius link išsvajotosios Nepriklausomybės. Okupacijos laikais piligrimams teko įvairiais būdais grumtis su tiesioginėmis ir dirbtinėmis kelionių kliūtėmis, pvz., rasti šalutinius takus, kai keliai būdavo saugomi pareigūnų, arba nepaisyti tariamo karantino dėl tariamos gyvulių ligos. Ne vienas vairuotojas bei mokytojas rizikavo prarasti darbą, o tuo labiau vadovaujama postą.

Atgavus Lietuvai Nepriklausomybę, piligrimystė tapo legali. Entuziastai savo kelionėmis, jų vargais ir maldomis bando viešai liudyti tikėjimą į Dievą ir kelti Tautos dvasingumą. Kelionės į Šiluvą, į Kryžių kalną, į Trakus, Pivašiūnus, Žemaičių Kalvariją bei į šventoves užsienyje – reguliarius kasmetinis reiškinys.

XXI amžiaus Lietuvos piligrimai

2000-ieji – jubiliejiniai metai. Bažnyčios tradicijoje įprasta jubiliejus pažymėti piligriminėmis kelionėmis. Lietuviai turėjo progos lankytis Romoje, ryžosi su kryžiumi ant pečių keliauti ir savoje šalyje. Viena iš aktyviausių piligrimių – gydytoja B. Žemaitytė kelionės organizavimą ir eigą aprašė savo knygoje „Kryžiaus kelias aplink Lietuvą“ (2000). Autorė

atskleidžia, jog piligriminė kelionė – ne paprasta, o reikalaujanti specialaus pasiregimo: ir tam tikro žemėlapių, ir atstumų konkretaus įvertinimo, ir suderinimo su vyskupais bei parapijų klebonais, kur piligrimai turės apsistoti, nakvoti ir pan. „Dažnai piligrimai, jausdami širdies skausmą ar kitus negalavimus, eidavo nešti *Kryžiaus* ir jiems palengvėdavo. Kam kojos nebeklausė, – ėjo nešti *Kryžiaus*, kam buvo asmeniškų ar šeimos problemų, – nešė *Kryžių*; ką kamavo depresija, ilgesys ar nerimas, – nešė *Kryžių*...“ Piligrimai – kelios dešimtys žmonių, 16–77 m. amžiaus, dauguma moterys, nuėjo 1812 km per 106 Lietuvos pakraštines parapijas. Kelionėje jie turėjo pasitikėti žmonių gerumu, nesirūpinti, ką valgys ar gers, nors kartais keliaujančiųjų būdavo 100–200. Reikėjo finansinės paramos, kad galėtų lydėti autobusas su kelionės manta, reikėjo daug kantrybės ir solidarumo. Jų ryžtas – aukotis, kad Lietuva pakiltų iš moralinio ir dvasinio nuosmukio. Per 80 dienų įvairiose kelio atkarpose prisijungdavo šeimos, vaikai, moksleiviai, sportininkai ir margaspalvis jaunimas. Padrašindavo vyskupų, klebonų žodžiai, tarpusavio dvasinių patirčių galia, parapijiečių malonus sutikimas.

2006 metais, po pusantrų metų pasirengimo, piligriminių kelionių dvasia degantys katalikai nuo Kryžių kalno pajudėjo link Šventosios žemės. Su 60 kg kryžiumi pėsčiomis per Lietuvą, Baltarusiją, Ukrainą, Vengriją, Austriją, Italiją, Vatikaną link Izraelio (Žemaitytė, 2007). Kelionės išlaidomis ir organizavimo subtilybėmis turėjo rūpintis patys keliauninkai. Kelionė truko 162 dienas. Keliaujant per kaimynines šalis, piligrimus ypač stiprino slavų nuoširdumas – tiek dvasininkų, tiek kaimų gyventojų. Piligrimai privalėjo laikytis kelionės grafiko, negalėjo paklusti maloniausiems svetingiems kvietimams, kurių nestigo nė vienoje Rytų kaimynų šalyje. Kelionėse piligrimai turėjo progos pažinti ir kitų konfesijų tikinčiuosius, jų tradicijas, jų ekumeninę dvasią. Kasdienybę praturtindavo ir paįvairindavo liturgija, kurios esmė kiekvienoje šalyje ta pati, tik skirtinga ritualais ir forma. Knygos autorė B. Žemaitytė atsargiai krikščioniškai charakterizavo kelionės ypatumus, bendrakeivių santykius, bet vyrauja atgailos, maldos nuotaika, ryžtas kopti į dvasinius kalnus ir į Alpes.

Piligriminės kelionės tęsiasi. 2004 m. D. Liutikas kartu su bendraminčiais įsteigė Lietuvos piligrimų bendriją, kurios tikslas yra vienyti Lietuvos krikščionis piligrimus, organizuoti piligrimystės vietų mokslinius tyrimus ir kt. 2006 m. išleistas piligrimo vadovas *Šiluva*, kuriame pateikta išsami šventovės istorija, tam tikriems momentams skirtos maldos ir giesmės. 2008 m. Lietuvos Vyskupų Konferencija išleido *Jono Pauliaus II piligrimų kelio vadovą*. „Visas Senasis Testamentas persmelktas Dievo kvietimu keliauti drauge su juo...“ – teigia leidinio sudaryto-

jai. Leidinyje pateikiama piligrimystės istorija Lietuvoje, dvidešimtąjį puslapį puošia nuotrauka mūsų tiriamų žygeivių su vyskupu E. Bartuliu priešakyje. Kryžių kalnas su maždaug 200 tūkstančių kryžių leidinyje aprašomas istorinių aplinkybių kontekste. Jis visada buvęs žmonių tikėjimo bei pasipriešinimo persekiojimams simbolis.

Tyrimo rezultatai

Kasmetinis piligriminis žygis *Kryžių kalnas–Šiluva*

2003 metai – popiežiaus Jono Pauliaus II atvykimo į Lietuvą dešimtmetis. Ta proga, Šiaulių vyskupo Eugenijaus Bartulio iniciatyva, rugsėjo mėnesį, per Švč. Mergelės Marijos gimimo atlydus, organizuotas piligriminis žygis *Kryžių kalnas–Šiluva* pėsčiomis 70 km. Tada keliavo apie pusketvirto šimto žmonių, dauguma šiauliečiai. Su kuprinėmis ant pečių, su parapijų vėliavomis ir plakatais žygeivių kolona pro Šiaulius takais ir keliais per tris dienas turėjo pasiekti Šiluvą. Garsiakalbis, dainos ir giesmės – visa inicijavo ir vedė vyskupas. Piligrimams padėjo kariškiai – antrosios vyskupo darbovietės atstovai. Jie rūpinosi maistu, skolino palapines nakvynei, mašinas daiktams vežti, kartu su savanoriais rūpinosi piligrimų saugumu. Organizacijos subtilybes „kuravo“ vyskupijos pastoracijos centrai. 2004-aisiais metais į žygį link M. Marijos šventovės įsijungė apie 500 maldininkų, dalyvavo grupės maldininkų iš kitų vyskupijų bei atstovai iš Lenkijos ir Prancūzijos. 2005-aisiais keliavo per 800 piligrimų, 2006-aisiais ir kasmet vis daugiau, 2008-aisiais ir 2009-aisiais – per 1200 (Ratnikaitė, Bažn. žinios, 2003–2009).

Kaip ir kitose šalyse, taip ir Lietuvoje, piligrimus sodo ir ūkio gėrybėmis vaišino gyventojai. Juos bei vaikus ir dirbančiuosius laukuose laimino vyskupas, o užtrukęs pasivydamas koloną tarsi nepavargęs. Kaip liudija žygio dalyvė bei krikščioniškosios žiniasklaidos atstovė I. Ratnikaitė, vyskupas „ne tik vedė tūkstantinę minią, bet ir kartu nakvojo karei-

viškoje palapinėje, rado laiko pabendrauti su visais žygio dalyviais, įkvėpti ryžto pavargusiems, pažaisti kamuoliu stovyklavietėje, pamokyti ir paaiškinti piligrimystės prasmę. Jį galima buvo matyti piligrimų priekyje, kolonos viduryje drąsinantį jaunuolius giedoti garsiau, gale einantį koja kojoni su kareiviais“ (Bažnyčios žinios, 2007, p. 17). Žygyje dalyvavo įvairaus amžiaus ir profesijų žmonės, daugiausia jaunimas: moksleiviai, studentai, dirbantys. Ganytojo dėmesys mažam ir senam pakelėje, giesmės žodžiai, Eucharistijos šventimas ir homilija, malda negalėjo nepaveikti piligrimų nuotaikos, ryžto. Tarpusavio bendravimas, naujos pažintys, daugiau bendraminčių – taip pat reikšmingi saviugdų veiksniai. 2006-aisiais metais piligrimus džiugino *Taikos muzikantai* iš Šventosios Žemės ir meninė grupė iš Vokietijos *Sarah* (ten pat, 2006, p. 18). Kiekvienais metais piligrimai turėjo progos paragauti kareiviškos košės, padraugauti su parapijų kunigais, pakeliui aptarti dvasines problemas, paklausti specialiai jaunimui skirtos katechezės. Jaunimą žavi aukos ir ryžto pavyzdžiai, o apie tai liudijo Šventųjų asmenybės, kurių gyvenimą atskleidė kartu keliaavęs jaunimo kapeleonas kun. T. Rudys (ten pat, 2009, p. 18).

Šiluvą piligrimai pasiekdavo sekmadienį ir kartu su kitais atlydų dalyviais, bet dažniausiai sukritę aikštės žolyne, įsijungdavo į Eucharistijos šventimą. Eisenose buvo galima sutikti mokytojų ir gydytojų; grupių su vėliavomis iš organizacijų ir parapijų, šeimų ir vienuolių atstovų. Kasmet piligrimų būrį pajūvairindavo ir vienas kitas atstovas iš JAV bei Kanados. Šiluvos Marija, Lietuvos vyskupai bei svečiai, minios maldininkų – ne kasdieninis reiškinys, kuris, reikia manyti, taip pat turi tam tikros reikšmės neformaliajam ugdymui. Tenka susimąstyti apie kariuomenės vaidmenį: kaip ateities vizija – taikos sąlygose karių tarnystė galėtų būti panaši, kokia yra piligriminiame žygyje. Koks 2009-ųjų metų keliauninkų pasiskirstymas pagal socialines grupes, galima orientuotis remiantis respondentų atsakymais (1 lentelė).

1 lentelė. *Piligrimų socialinės grupės 2009 metų žygyje*

Amžius m.	Iš viso	Vyrai	Moterys	Moksleiviai	Studentai	Dirbantys	Pensininkai	Nedirba darbingo amž.
11–14	76	25	51	76	–	–	–	–
15–18	161	50	111	161	–	–	–	–
19–29	66	22	43	9	41	16	–	–
30–50	75	23	52	–	–	67	–	8
51–59	21	5	16	–	–	17	–	4
60–73	15	6	9	–	–	3	11	1
Viso	414	131	283	246	41	103	11	13
Procentai	100	31,6	68,4	59,4	9,9	24,9	2,7	3,1

Galima konstatuoti, kad piligriminiame 70 km žygyje 2/3 dalyvių buvo moterys, vyraujantis kontingentas – jaunimas: moksleiviai (59,9 proc.), studentai (9,9 proc.). Savaitgalį eisenoje dalyvavo ir dirbančiųjų, kurie sudarė 24,9 proc. Tik 2,7 proc. žygio dalyvių buvo pensininkai.

2 lentelė. *Žygiui paskatinę veiksniai, proc.*

Amžius m.	Iš viso	Tai tradicija	Lyderis	Esu vadovas	Atgailos intencija	Prašau malonių	Įdomu	Mokytoja	Draugai	Kita
11–14	76	9,20	7,90	2,60	3,90	9,20	34,2	28,9	46,0	11,8
15–18	161	21,1	0,60	0,60	1,90	24,2	20,5	17,4	33,5	8,00
19–29	66	15,2	37,9	18,2	18,2	22,7	22,7	7,60	18,2	7,60
30–50	75	20,0	12,0	24,0	28,0	30,7	1,40	4,00	5,30	5,30
51–59	21	9,50	14,3	4,80	52,4	28,6	9,50	4,80	4,80	–
60–73	15	20,0	26,7	–	20,0	6,70	6,70	–	–	26,7

Jauniausioje vaikų grupėje žygio pasirinkimui daugiausia įtakos turėjo draugai – 46 procentai, kad įdomu – dėl to 70 km pėdino 34 proc. 11–14 m. amž. vaikų. Palyginti didelė ir mokytojų įtaka (28,9 proc.). Taigi, vaikams būdinga kolektyvinio tapatumo formavimosi tendencija. Vyresniųjų – paauglių grupėje draugų įtaka taip pat vyraujanti – 33,5 proc., mažiau svarbus mokytojų vaidmuo. Šiame amžiuje jau ryškėja asmenybės identiteto bruožai – 24 proc. jaunuolių kelionę įprasmina malonių prašymais.

Jauniems suaugusiems (38 proc.) žygio pasirinkimą lėmė lyderis. Tai realu, nes šioje grupėje buvo 18 proc. grupių vadovų, ryški emocijų ir logikos pusiausvyra (po 22,7 proc.). Lyderio vaidmenį akcentavo ir vyriausia amžiaus grupė.

Jei iki 30 metų amžiaus grupėje vyrauja emocinis elementas – *įdomu*, tai vyresniesiems – *atgailos dvasia* ir *malonių prašymas*. Galima hipotetiškai teigti, jog tai mamų ir močiūčių intencijos...

Kokia nauda dvasiai? Žygio dalyvių atsakymai pateikti 3 lentelėje:

3 lentelė. *Respondentų nuomonė apie naudą dvasiai*

Patirtis	N	Procentai
Daugiau susimąstau religijos tema	134	32,4
Pagilinu tikėjimą	193	46,6
Proga daugiau melstis	87	21,0
Tampu dėmesingesnis kitiems	117	28,3
Sprendžiu pašaukimo klausimą	48	11,6
Aukojuos už svarbius reikalus	101	24,4
Kita	39	9,40

Kaip matyti iš respondentų atsakymų, vyrauja religinė patirtis, egzistencinių problemų svarstymas ir įprasminimas. Kadangi dauguma – jauni piligrimai, vertas dėmesio teiginys apie dėmesingumą kitiems – 28,3 proc. Vadinasi, kelionėse būdingas

Piligriminių kelionių dalyviams būdingas tapatumo formavimasis, kuriam gali turėti įtakos kviečiantis autoritetas, draugai ar kita. Mus domino, kas paskatino, ypač jaunimą, keliauti (2 lentelė).

socialinis tobulėjimas, formaliai charakterizuojant – dvasinės sveikatos gerėjimas. Respondentų dvasinį brandumą liudija jų įvardytos vertybės (4 lentelė).

4 lentelė. *Svarbiausios vertybės*

Vertybės	N	Procentai
Šeima	336	81,2
Dievas	329	79,5
Tikėjimas	304	73,4
Sveikata	293	70,8
Draugai	270	65,2
Mokslas	270	65,2
Malda	262	63,3
Pinigai	197	47,6
Darbas	194	46,8
Kita	7	0,30

Absoliuti dauguma respondentų pripažino, jog jų gyvenimui įtakos turi dvasinės vertybės, artimiausia socialinė aplinka – šeima, Dievas, tikėjimas (81,2–73,4 proc.); svarbu sveikata, draugai, mokslas, malda.

Atsakydami į klausimą – *Kokia nauda kūnui?* – 72,2 proc. respondentų žygį vertino kaip iš-tvermės ugdymą, 39,9 proc. teigė, jog stiprėja; 23,4 proc. – grūdinasi.

82,8 proc. respondentų teigiamai atsakė į klausimą *Ar piligriminis žygis keičia vertybes?*

Kaip vertinate bendražygius? – toks klausimas turėtų atskleisti bendrą žygeivių nuotaiką, socialinį bei vertybinį foną. Atsakydami respondentai akcentavo, kad bendražygiai linksmi, gražiai gieda, gražiai dainuoja. Yra prierašų: draugiški, dėmesingi, skirtingi.

Kam keliauninkai dėkoja? Dėkoja Dievui, organizatoriams „už pramogą su tikslu“, ypač kelionės lyderiui Vyskupui; bendrakeleiviams už gerą nuotaiką, bendrystę, supratimą.

Priekaištai? Jų nedaug. Tiems, kurie ėjo ne su piligriminiais tikslais; rūkantiems ir besikeičiantiems moksleiviams; nemandagiems savanoriams; mokytojams, kad į piligriminę kelionę priėmė nedrausmingų, nesizęgnojančių moksleivių. Yra ir konkrečių vardų...

Kuo reikšmingas lyderis? Lyderis akylas, pastebi, kas negerai. Asmenybė. Autoritetas. Lyderis yra pasiruošęs išklaudyti ir paaiškinti. Linksmas. Svarbus dvasiniam ir moraliniam palaikymui. Atstovauja Dievą ir rodo savimi Jo veikimą. Vedlys, panašiai kaip Mozė. Siela. Veda, valdo minią. Saugo kitus kaip Dievas. Prisiima atsakomybę už kitus (17-mečio vertinimas). Gali padėti neprašantiems. Užkrečia tikėjimu. Vienija tautą. Linksmas. Padeda sunkiose akimirkose. Vedlys ir ganytojas. Su juo – saugu.

Tokie originalūs liudijimai apie kelionės lyderį, pasikartojantys kitais ar panašiais žodžiais. Taigi, prabyla ir neverbalinė asmenybės kalba.

Anketose nebuvo klausimų apie giesmių ir dainų turinį, TAČIAU autoriams yra žinoma, kad tai – Dievo ir artimo meilės pamokos, tautinio pilietiško ugdymas.

Išvados

1. Piligriminėse kelionėse formuojasi kolektyvinio tapatumo raiška, kuri pasireiškia konkrečių vertybių puoselėjimu ir asmenišką ryžtingumą tendencija.
2. Piligriminiame žygyje *Kryžių kalnas–Šiluva* dalyvių-respondentų dauguma – jaunimas, kuriems aktualu bendražygių vertinimas, lyderio dvasinis ir moralinis autoritetas, neverbalinė dorinė jo „kalba“.
3. Žygio metu puoselėta religinė emocinė bei kognityvinė aplinka sąlygojo piligrimams charakteringą vyraujančią dorą elgesį. Kad piligriminis žygis keičia vertybes, tai patvirtino 82,8 proc. respondentų.
4. Puoselėjamos prioritetinės vertybės: šeima, Dievas, tikėjimas, sveikata, draugai. Kaip žygio patirtis vyrauja religinė meditacija, tikėjimo pagilinimas, artimo meilės praktika, išvermės ugdymas.
5. Piligriminis žygis *Kryžių kalnas–Šiluva* yra vertybių neformalaus ugdymo mokykla.

Literatūra

1. Anzelmo Griuno *atsakymų knyga*, 2010. Vilnius: UAB „Katalikų pasaulio leidiniai“.
2. Aramavičiūtė V., 2005, *Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda*. Vilnius: Gimtasis žodis.
3. Bunjanas Dž., 1994, *Piligrimo kelionė*. Alegorija. Šiauliai: Jona.
4. Bloom A., 2010, *Dvasinė kelionė: Meditacijos Evangelijos temomis*. Vilnius: Aidai.
5. Christian W. A., Jr., 1972, *Person and God in a Spanish Valley*. New York, London: Seminar Press.
6. Collins F., 2008, *Dievo kalba: mokslininkai liudija tikėjimo į Dievą pagrįstumą*. Vilnius: UAB „Katalikų pasaulio leidiniai“.
7. Finucane R. C., 1977, *Miracles and Pilgrims*. London, Melbourne, Toronto. Great Britain: J. M. Dent, Sons Ltd.
8. Jovaiša L., 2001, *Ugdymo mokslas ir praktika*. Vilnius: Agora.
9. Laukaitytė R., 1997, *Lietuvos vienuolijos, XXa. istorijos bruožai*. Lietuvos istorijos institutas.
10. Lietuvos vyskupų konferencija, 2008, *Jono Pauliaus II piligrimų kelio vadovas*. Katalikų interneto tarnyba.
11. Lileikis S., 2005, Altruizmo prigimtis ir ugdymas. *Soter*. Nr. 15 (43). P. 111–116.
12. Liutikas D., 2009, *Piligrimystė: vertybių ir tapatumo išraiškos kelionėse*, Vilnius: Lietuvos piligrimų bendrija.
13. Radvila M. K. [Našlaitėlis], 1998, *Kelionė į Jeruzalę*. Vilnius: Mintis.
14. Ratnikaitė I., 2004, Piligriminis žygis Kryžių kalnas–Šiluva. *Bažnyčios žinios*. Nr. 18 (210). P. 7–8.
15. Ratnikaitė I., 2006, ten pat, Nr. 18 (258). P. 14.
16. Ratnikaitė I., ten pat, 2007, Nr. 17 (28). P. 3–4.
17. Ratnikaitė I., ten pat, 2008, Nr. 17 (305). P. 10.
18. Ratnikaitė I., ten pat, 2009, Nr. 18 (330). P. 11–12.
19. Rimkevičiūtė L., red., 1997, *Dievui ir bažnyčiai*. Marijampolė: Ardor.
20. *Šiluva: Piligrimo vadovas*, 2006. Kaunas: Kauno arkivyskupija.
21. Virbalienė A., 2003, Dvasingumo raiška paauglių bendraamžių grupėse. *Soter*. Nr. 9 (37). P. 85–94.
22. Vaitkevičius J. V., Miliūnienė L., Bakanovienė T., 2008, Neformalaus ugdymo organizavimas mokykloje ir už jos ribų: mokinių požiūrio analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 4 (20). P. 252–257.
23. Vainilavičiūtė V., Vaitkevičiūtė R., 2005, Akademines sielovados problematika ir perspektyvos. *Soter*. Nr. 15 (43), P. 155–159.
24. Žemaitytė B., 2007, *Kryžiaus kelias aplink Lietuvą*. Marijampolė: Ardor.

EXPRESSION OF VALUES IN PILGRIM JOURNEY

Tadas Rudys, Danė Šlapkauskaitė

Summary

In Lithuania, one can state manifestations of spiritual crisis: moral relativism is spreading and Christian values are lost or not found. Consumer society lacks time to contemplate the meaning of life and existential issues, and alienation spreads among people. The hypothesis of our research: a pilgrim journey is a school of non-formal spiritual education. The pilgrim journey "Hill of Crosses – Šiluva" is organised yearly since 2003. The journey of 70 km on foot lasts for three days. The organiser and leader of the journey is E. Bartulis, the bishop of Šiauliai. The aim of the article: interpretation of development of spiritual values of participants of the pilgrim journey. The subject of the research is the spiritual values and experience, which the participants of the pilgrim journey acquire during the trip. The persons under the investigation are people who participated in the journey in 2009. There was performed a survey of 414 persons by a questionnaire and a logical analysis of the obtained subjective data; the phenomenon of pilgrimage was analysed from the point of view of internalisation of values and the conclusions were formulated. Christian authors state that moral education and religious motivation, as an expression of Christian identity, can positively change interpersonal and social relationships. Pilgrim journeys form the expression of collective identity, which manifests in fostering of particular values and tendency to overcome personal crises. The majority of respondents – participants in the pilgrim journey "Hill of Crosses – Šiluva" – were young people, to whom assessment of comrades, spiritual and moral authority of the leader, his non-verbal moral "speech" were important. The religiously emotional and cognitive environment upheld during the journey determined the prevailing fair behaviour typical of the pilgrims. The fact that the pilgrim journey changed values was confirmed by 82.8% of the respondents. Such underlying values as family, God, religion, health, and friends were fostered. Religious meditation, deepening of belief, practice of love for a neighbour, and development of stamina dominated as the experience of the journey. Thus, the pilgrim journey "Hill of Crosses – Šiluva" is the school of non-formal spiritual education.

Keywords: values, pilgrim journey, Hill of Crosses, non-formal spiritual education.

VERTYBIŲ RAIŠKA PILIGRIMINIAME ŽYGYJE

Tadas Rudys, Danė Šlapkauskaitė

Santrauka

Lietuvoje pastebima dvasinės krizės apraiškų: plinta moralinis reliatyvizmas, krikščioniškos vertybės prarandamos ar neatrandamos. Vartotojiškoje visuomenėje gyvenimo prasmės ir egzistenciniams klausimams svarstyti stokojama laiko, plinta susvetimėjimas. Aktualus yra dvasinių ir moralinių vertybių socialinio vaidmens stiprinimas, neformalus ugdymas. Piligriminis žygis „Kryžių kalnas–Šiluva“ organizuojamas kasmet nuo 2003 m. Kelionė pėsčiomis 70 km trunka tris dienas. Žygio organizatorius ir lyderis – Šiaulių vyskupas E. Bartulis. Mokslinio tyrimo apie šio žygio reikšmę nėra. Tyrimo tikslas: moksliskai įvertinti, kaip piligriminiame žygyje „Kryžių kalnas–Šiluva“ vyksta neformalus dalyvių krikščioniškojo dvasingumo ugdymas. Tyrimo objektas – dvasinės vertybės ir patirtis, kurių kelionėje įgyja piligriminio žygio dalyviai. Tiriamieji – 2009 m. žygyje dalyvavę asmenys. Atlikta 414 asmenų anketinė anoniminė apklausa, gautų subjektyvių duomenų loginė analizė, piligrimystės reiškinys išanalizuotas vertybių ugdymo požiūriu, suformuluotos išvados. Kad piligriminis žygis keičia vertybes, tai patvirtino 82,8 proc. respondentų, kurių 70 proc. – jaunimas. Žygio dalyvių puoselėjamos prioritutinės vertybės: šeima, Dievas, tikėjimas, sveikata, draugai. Kaip žygio patirtis vyrauja religinė meditacija, tikėjimo pagilinimas, dėmesys kitiems, ištvėmės ugdymas. Piligriminis žygis „Kryžių kalnas–Šiluva“ yra dvasinių vertybių neformalaus ugdymo mokykla.

Prasminiai žodžiai: vertybės, piligriminis žygis *Kryžių kalnas–Šiluva*, neformalus dvasinis ugdymas.

Įteikta 2010-09-07